

Kondor Vilmos: Budapest novemberben
Agave-könyvek, 2012
Baráth Katalin: A borostyán hárfá
Agave-könyvek, 2012

■ SZATHMÁRY ISTVÁN PÁL

– Nekem maradnom kell, Krisztina.
– Az isten szerelmére, miért?
– Azt rebesgetik, hogy a keleti határon folyamatosan lépnek át a szovjet tankok meg a csapatszázalítók.
– És?
– Nagy Imre állítólag bejelenti az ország semlegességét.
– És?
– Kádár teljes titokban Moszkvába repült.
– És?
– Nem mehetek el – rázta a fejét Gordon. – Látnom kell, hogy mi lesz itt.

Kondor Vilmos: Budapest novemberben

A fenti szavakkal búcsúzik el élettársától Gordon Zsigmond újságíró. A helyszín a magyar főváros, az időpont 1956. november elseje. A forradalom a végnapjait éli, és mi, akik mai tudásunkkal olvasuk a regényt, tisztában vagyunk vele, hogy „mi lesz itt”.

Talán Gordon is sejti. A relevánsabb kérdés inkább az, maradna-e akkor is, ha tudná azt, amit mi. Valószínűleg igen. Gordon ugyanis nem szokványos regényhős: ő az első magyar nyelven íródott hard boiled, azaz kemény krimi hőse. A magyar Philip Marlowe. Kényszeres igazságkereső. Az efféle hősokeket pedig igazán nem szokta eltántorítani a tény, ha egy ügy bukásra van ítélve. Ők olyankor kezdenek nyomozni.

Őt regény és jelentős kritikai sikerek után a jelek szerint végleg lelép a színről a legkarakteresebb magyar nyomozó. Nem is lehet csodálkozni ezen: ami merész, de termékeny ötletnek bizonyult – az amerikai „kemény” krimik világából ismert morc nyomozófigurát elképzelni a két világháború közötti időszak, majd a második világháború idejének Magyarországon –, elképzelhetetlen lenne az ötvenhatos forradalom leverése után kezdődő korszak viszonyai között. Korrupció, gazemberség, lecsúszott figurák: mindezek ismerős valóságkellékek a kemény krimi hőse számára is, de az izzadt térszelnőktarkók és a rendszer működési elvévé tett kisstílusú mutyijátszmák labirintusában végleg elveszne egy ennyire öntörvényű és megvesztegethetetlen alak.

A kérdés most már inkább az: Gordon figurájával együtt vajon a magyar történelmi krimi műfajának is búcsút kell intenünk? Maradt azért némi remény, hiszen Baráth Katalin – aki Kondorral nagyjából egy időben jelentkezett első detektívregényével, és akinek szintén az idén jelent meg legújabb kötete – még nem zárta le a békebeli időkben játszódó regénysorozatát. De kérdéses, hogy három rész után – amelyből az első 1910-ben játszódik, az utolsó pedig 1912-ben – meddig lehet hitelesen hátrálatni, hogy ne roppanjon össze a kissé idillikus-nosztalgikus, kisvárosi milióban játszódó regényvilág a komor külső történések – a világháborús veszthe rohanó Monarchiát fenyegető események – súlya alatt. Különösen azt figyelembe véve, hogy a második rész kivételével a regények cselekményének helyszíne a pár évvel később elcsatolt Bánság.

Az utóbbi öt évben nagykorúvá vált a magyar krimi. Nem újjászületésről van szó, hanem egy műfaj utólagos megteremtéséről. Baráth bebizonyította, hogy elképzelhető magyar nyelven is klasszikus – leginkább Agatha Christie nyomdokain haladó –, rejtélyfejtő detektívtörténet. Az ő esetében még nyitott kérdés maradt a sorozat sorsa. Kondor viszont olyan széria végére tett pontot, amely nemcsak az amerikai kemény krimi műfaját tette otthonossá a hazai olvasók számára, hanem rávilágított a magyar nyelvű történelmi krimi lehetőségeire is.

Az elmaradt aranykor

Irodalmunk egyik mostohagyermeké a krimi. Annak ellenére így van ez, hogy számos „komoly” írónk árult el szenvedélyes érdeklődést a népszerű műfaj iránt – elég Babits Mihályt, Ottlik Gézárt vagy Tandori Dezsőt említeni; utóbbi nemcsak verseiben idézte meg az amerikai krimi klasszikusát, Raymond Chandlert, hanem maga is alkotott a műfajban –, és születtek olyan szövegek is, amelyekre viszonylag gond nélkül rá lehetne húzni a krimi vagy bűnregény jelzőt. Mórincz Zsigmond Forró mezők című regényére ez éppúgy igaz, mint Lengyel Péter Macskakőjére vagy Tar Sándor Szürke galambjára.

Joggal merülhet fel ezek után a gyanú az olvasóban, hogy valójában egy bombasztikus kijelentés alibijeként írtam le, hogy a krimi hiányműfaj irodalmunkban. Pedig nem erről van szó. Egyrészt az utóbbi nagyjából száz év alatt krimijeink vagy krimiműveink száma megkétszereződött – nem is beszélve a műfaj elismertségéről – messze elmaradt a nyugati vagy akár a cseh és lengyel irodalmi példától. Persze bizonyos olvasatok megengedik az olyan szövegek krimiként olvasását is, mint Szophoklész Antigónéja vagy Friedrich Dürrenmatt egyes művei; és

A magyar történelmi krimi és a még keményebb valóság

Slampos lovag

Elmosódott felvétel a budapesti Royal Apollo Filmszínházról a harmincas évekből. Realista zsáner muszáj-Herkulesekkel

hasonló logikát követve az engedékenyebb értelmezés bizonyára több magyar szöveg esetében érezné helyénvalónak a krimi címkét, mégis úgy gondolom: a szigorú műfaji szabályoknak megfelelni képes krimiszöveg szinte teljes korábbi hiánya engedi meg, hogy az úgynevezett „szocialista krimi”, vagyis a 2008-at tartjuk, amikor napvilágot látott Kondor első kötete.

Ellen lehetne vetni, hogy a letűnt rendszerben is születtek regények, amelyek nagy jóindulattal többekévé kielégítették a műfaji elvárásokat. Ám a helyzet az, hogy az úgynevezett „szocialista krimi”, vagyis többek között Mág Bertalan, Mattyasovszky Jenő és Berkesi András regényeit olvasva – ahogy azt Szilágyi Zsófia és Horváth Csaba jegyzi meg a Kalligram folyóirat 2009-es krimiszámában – a valós társadalmi környezet és viszonyok teljes mellőzése és a bumfordiságig túlhajszolt propagandisztikus célok – vagyis annak bemutatása, hogy a bűn forrását mindig a rendszeren kívül kell keresni – tűnnek fel igazán.

Nem mintha az ideologikus megközelítés maga távol állna a krimi zsánerétől. A műfaj elemzői közül többen is leírták már, hogy a szenvedélyes krimi-olvasás mint rítus valójában azt a célt szolgálja, hogy a mindenkori olvasó megerősítést nyerjen abban a hitében: a világ rendezett, a társadalom működése – minden zavar és felforgató törekvés ellenére – racionálisan szabályozott. Nem véletlen, hogy a krimi

aranykora az első világháború után kezdődött, ugyanakkor épp ezért is látszik szembetűnőnek a magyar krimi hiánya ebben az időszakban – hiszen traumatikus, a rendezett világba vetet hitet kikezdő eseményekben sajnos nem volt hiány nálunk.

Bűn és büntetlenség

Többféle magyarázat kísérlet is felvethető a kérdésre, hogy miért ilyen erőteljes a magyar krimi válsága. Létezik olyan megközelítés, amely egyfajta esztétikai idegenkedésben látja a műfaj mellőzöttségének az okát. Varga Bálint – aki nem melleleg a Kondor és Baráth által jegyzett sorozatokat sikerre vivő Agave Kiadó vezetője – könyvében (Magándetektívek, 2005) részletesen elemzi a Nyugatban megjelent, krimivel foglalkozó cikkeket, és az összkép eléggé lehangoló: elsősorban elutasítás és értetlenség jellemezte ezeket az írásokat.

Hogy ez a markáns ízléskülönbség mennyire része maradt a magyar irodalmi közgondolkodásnak, arra Bényei Tamásnak, a műfaj alapos ismerőjének egyik írása mutat rá. Az Alföld című folyóiratban közölt cikk lényegében azt állítja: valamiféle rosszul értelmezett modernitásfogalom is kártható azért, amiért a honi irodalomkritika görccsösen ragaszkodik az „alacsony” és a „magas” irodalom teljes szétválasztásához, és azáltal, hogy az ítések a po-

puláris irodalom termékei is a szépirodalom ismerveit kéri számon, lényegében kirekesztik az előbbieket minden komolyan vehető kritikai diskurzusból.

Említett könyvében Varga hasonló gondolatra jut, mint Bánki Éva, aki egyik tanulmányában utal arra a történelmi meghatározottságra, amely Magyarországon megszabja a bűnelkövetéshez és általában véve az igazságszolgáltatáshoz fűződő viszonyt, és amely olvasatában a magyar nyelvű krimi irodalom alakulástörténetét is befolyásolta – értelemszerűen nem túl kedvezően. Ezt röviden úgy foglalhatnánk össze, hogy mindig is hiányzott a magyar krimikből a műfajra jellemző demokratizmus, vagyis nálunk nem lehet mindenkit bűnössé nyilvánítani – a rang és kapcsolatok védelmet kínálnak, ugyanakkor az ártatlanság védelme sem illetett meg mindenkit.

Bármilyen legyen is az oka a krimi mellőzöttségének: jó pár évtizednek kellett elteltie ahhoz, hogy feltűnjön az az eltökélt magyar nyomozó a huszadik század első felének díszletei között, akinek hiánya oly feltűnőnek bizonyult hosszú időn át. Gordon Zsigmondnak hívják.

A történetet felzabáló történelem

Ez a hős nyugatról érkezett, egészen pontosan az Egyesült Államokból tért vissza magyar földre – és vele együtt érkezett meg hozzánk a sajátosan ame-

rikai krimiváltozat is: a hard boiled, azaz kemény krimi.

Ennek többek között azért van jelentősége, mert azáltal, hogy kivándorlók leszámazottjaként Gordon gyermekora és fiatalsága a tengerentúlon telt el, mindvégig megmarad a magyar viszonyokat jól ismerő kívülről szerepében. Helyismeretét az újságírói munkának köszönheti: az első regényben még Az Est bűnügyi rovatának a munkatársa, a folytatásban a Magyar Nemzeté, a későbbiekben a Reuters, majd a United Press a munkaadója. Gordon hivatása nemcsak a cselekménybonyolítás miatt bír jelentőséggel – hiszen így okkal eredhet a különféle bűnesetek nyomába –, hanem azt a meghatározottságot és az igazságszolgáltatás azon féldalasságát is jelzi, amelyre utaltunk a magyar krimi hiánya kapcsán. A korszakban ugyanis – az öt kötetből álló sorozat két évtizedet ölel át, az első regény 1936-ban játszódik, az utolsó a forradalom idején – nehezen mozoghatott volna szabadon, az amerikai nyomozók függetlenségével egy magánkopó.

Nem mintha Gordon nem ütközne falakba a munkája során: a sorozat egyik erénye éppen az, hogy megmutatja, mennyire korlátozott annak az igazságnak a fogalma, amelynek a nevében – jobb híján – fellép a főhős, és amelyért folyamatosan kockáztatja saját és szerettei életét. „Ez nem Chicago” – hangzik el az egyik Gordon-regényben. És valóban: ideig-óráig feltűnhet egy magányos, kívülről nézőként a saját szakállára nyomozó lovag Pest utcáin is, de nemcsak annak esélyét torlaszolja el a merev társadalmi viszonyok és az urambátyámos hatalmi öszszefonódások, hogy a teljes igazság kiderüljön, hanem még annak a lehetősége is csekély – ahogy az az Gordon nagyon is tisztában van –, hogy valaki a teljes igazságot megírja az adott ügy kapcsán.

Mégis makacsul ártja bele magát a legkülönbözőbb bűnügyekbe. 1936-ban egy jómódú zsidó kereskedő lányának meggyilkolása ügyében nyomoz (Budapest noir) – a szálak magasra vezetnek. 1939-ben a lengyel katonák ellátására hivatott kábítószer-szállítmány eltűnése a kiindulópont (Bűnös Budapest) – a nyomok nemcsak az illegális szerencsésjáték világába, hanem ismétlenül a felsőbb politika köreibig vezetnek. Az 1943-ban játszódó A budapesti kém már címével is utal a nagypolitikai játszmákra. A Budapest romokban viszont már a korábbi értelmezési keretek szétesését és egy új világ megszületését dokumentálja azáltal, hogy Gordon a szétlőtt, háború sújtotta fővárosban egy merénylet hátterét igyekszik felgöngyöltetni. Így jutunk el az utolsó kötethez, amelyben Gordon, ez a konok igazságkereső még egyszer visszatér az általa annyira szeretett és gyűlölt magyar fővárosba, hogy a forradalom zűrzavaros napjaiban ismétlenül – megöregedve és megkopva is – egy magánjellegű bűnügyben járjon el.

A kemény krimi hőse lovag – ha kicsit slamos és esetenként züllött is. Cinikus Don Quijote, aki tisztában van szerepe kissé megmosolyogtató voltával, és azzal is, döresség lenne részéről komolyan elhinni, hogy tartósan változtatni tud a világ folyásán. A kemény krimi a klasszikus detektívregénnyel szemben a kalandot, a megismerést és a tapasztalattal emeli magasra, és kevésbé élteti a logikai levezetés szépségét, ahogy azt Christie hősei és Sherlock Holmes esetében megfigyeltük. A lényegi kérdés itt ez: ki az, aki belekeveredik az ügybe, és miért történik mindez vele?

Az egyik legfontosabb különbség a klasszikus detektívregény és a hard boiled krimi között, hogy míg előbbiben a bűntény mikéntje áll a történet fókuszában, és kevésbé a bűnöző alakja maga, addig az utóbbi műfajváltozat esetében az igazság kiderítésének ügye személyessé válik, a bűnöző – és maga a bűn – pedig halálos ellenségé. Ezek a vonások egyrészt azt eredményezik, hogy a kemény krimi erősen filozofikus műfaj – az egzisztencialista szerzők által kedvelt, a belső moralitás parancsának engedelmessékedő muszáj-Herkulesek terepe; másrészt végtelenen realista zsáner: a társadalom kendőzetlen működése tárul fel a hard boiled regények lapjain.

És itt jön a képbe még egy, ezúttal írói küldetés: a regények szerzője több interjúban is hangsúlyozta, hogy a Budapest-sorozat megírásának egyik mozgatórugója nem más volt, mint az, hogy sikerüljön egy szélsőségesen el- és megítélt korszakot a maga hétköznapiságában rekonstruálni, érdekelhetővé tenni. A Budapest-regények lapjain meglepően sokszor letűntnek gondolt világ, az ítékezés viszont már az olvasóra marad. Gordon kalandjainak hőse éppen ezért maga a történelem. És ez a történelem az utolsó rész idejére felfalja a történeteket is: az igazság után nyomozó makacs újságírót éppúgy, mint a rendezett világba vetett hitet kiporciózó bűnügyi elbeszélést is. Ezért az utolsó két Gordon-est többször is kritizált szétesettségét, a történetek elnagyoltta vagy érdektelenné válását nem esztétikai kudarcként, hanem a műfaj hagyományait tiszteletben tartó belátásként értelmezem: a történelem végül felfalta a krimi esetében nélkülözhetetlen, lekerekíthető történeteket, ám addig, amíg ez megtörtént, az olvasók ritka lehetőséget kaptak rá, hogy szórakoztató formában helyezkedjenek bele egy rendkívüli fordulatokat és szenvedéseket kínáló korszak mindennapjaiba.

„Tapsolj, kopasz...” Füveskönyv a kommunizmus évtizedeiből

■ KÖ

Egykori úszó-Európa-bajnokunk, *Mitró György* a margitszigeti sportuszoda meleg vizes medencéjében, mások unszolására, viccet mesélt 1950 márciusában. „Tudjátok, miért hívják az Andrássy utat most Sztálin útnak? – kérdezte. Nem tudták. – Azért – válaszolta –, mert az állatkertbe vezet...” Röhögés volt a válasz. A vicceselő kis idő múltával a hírhedt Andrássy út 60.-ban találta magát, és csak egy szocdemes vezér segítségével szabadult három hét után. Októberben behívták katonának, és ott alázták meg, ahol csak tudták. Az 1951-es berlini főiskolai világbajnokság előtt megnyert öt válogatóversenyt, de a Magyar Úszósövetség akkori főtitkára kijelentette: „Mitró, ha világrekordot úszol, akkor sem viszik ki a világbajnokságra.” Nem is vittek ki. 1950-tól 1963-ig útlevelet sem kapott. Lényegében 23 éves korában derékba tört a pályafutása – egy vicc miatt.

Ez a történet jutott eszembe a füveskönyvsorozat legújabb, rendhagyó darabja olvastán, amely a huszadik századot meghatározó (sőt napjainkban is élő) ideológiát, a kommunizmust járja körül. *Sándor Kálmán* 1948-ban megjelent *Idegen szavak marxista magyarázatokkal* című szótárában a kommunizmus címszó alatt többek között ez áll: „A munkásosztály felszabadításának, az osztály nélküli társadalom létesítésének, vagyis a kapitalista rendszernek egy magasabbal: a kommunista társadalommal való helyettesítésének, amelynek első fokát szocializmusnak nevezik.”

Erről a tanról – eszmerendszerről és gondolatvilágról –, úgy is írhatjuk, hogy a diktatúra éveiből kapunk most a korábbi füveskönyvektől eltűnt válogatást. A mosoly egyetlen pillanatra sem hervad le az arcunkról, pedig tudjuk, hogy a szavak mögött a rettenetes és a félelem évei itták be magukat az emberekbe, a magyar történelembe. Nem volt sem egyéni, sem sajtószabadság, nem volt demokratikus parlament, nem volt ellenzék, nem alkotmányos keretek között szabályozták az ország működését. És ami ebből eredően a lényeg: eleve elhallgatásokra épült a rendszer, azaz mindent a kommunista párt „objektivitása” és szemszöge határozott meg.

A fenti világ tükrö a kötet, a keretek adta lehetőségek között keresztmetszete is, sajtóból kivett idézetekkel, filmkockák szövegeivel, jelsza-

vakal, kongresszusi beszámoló jellemző mondataival, határozatokkal, plakát- és dalszövegekkel, elstutogott élcekkkel, foglyok feljegyzéseivel. Természetesen nem maradhatott ki a könyvből *Karl Marx*, *Mao Ce-tung*, *Lenin*, továbbá *Rákosi és Gerő*, *Hruscsov*, *Kádár János*, *Apró Antal*, *Kállai Gyula* vagy éppen *Solohov* egy-egy „bölcs” mondása. Utóbbi írta: „Sztálin hatvanéves lett. Jó ember. Isten éltesse még egyszer ennyi ideig.” Erre rímelt a következő vicc: Valahol a Szovjetunióban megkérdezik Móríc Mórivicovicsot, az általános iskolás kisdíákot: „Mi szeretnél lenni, ha a nagy Sztálin lenne az édesapád?” A válasz: „Árva...” A szerkesztő előszeretettel idézi *Bacsó Péter* A tanú című filmjéből, amely színporkázó paródiája a korszaknak. Ebben a filmben hangzott el például, hogy „az a gyantás, ami nem gyanús”.

Egyikünknek-másikunknak ismerősen csengetnek a „győzelmi” dalok is, amelyeket énekelünk ifjúságunkban a „mint a mókus fenn a fán” kezdetűtől a „hej, te bunkócska, te drága”-ig. Gyerekkori imádságok vésődtek úgy az emlékezetünkbe, mint ezek a mozgalmi indulók. Baráti összejöveteleken néha még ma is idézzük a füveskönyvben olvasható közhelyeket, jelzőket, fel-

felhangzik egy-egy dallamsor, ha szatirikusra fordul a beszéd. Ezeket az indulókat – sajnálatosan – előbb megtanultuk, mint a pattogó hexameterek skandalásait, egy cicerói vagy horatiusi sort. Fentebb arról írtam, hogy a kötet olvasása közben egyetlen pillanatra sem hervad le arcunkról a mosoly, mégis, ha a könyvet letesszük, végtelen szomorúság és fájdalom tör elő belőlünk, mert a szocializmus nevében elkövetett törvényteleneségek – a szavak árnyékában – milliókat nyomorítottak meg. *Kiplingnek* igaza volt, amikor azt írta: „A szavak a legerősebb kábítószerek, amelyeket az emberiség eddig feltalált.”

Végezetül álljon itt e sorok írójának kedvenc vicce a kötetből: Rákosi, hogy állítólagos népszerűségét megtudja, titkon beül egy moziba. Éppen pereg a híradó, melyben az augusztus 20-i friss kenyeret adják át neki. Behúzott nyakkal, mosolyogva látja, hogy a mozi közönsége felállva, skandálva, tapsolva mondja: „Éljen Ráko-si! Éljen Ráko-si!” Mire a mellette lévő ember rácsap Rákosi kopasz fejére, és rákiált: „Tapsolj, kopasz, mert elvisz az ÁVO!”

(Kísérlet járja be Európát... A kommunizmus füveskönyve. Lazi Könyvkiadó, Szeged, 2012. Ára: 1956 forint)

Az „imperializmus katonái” az ötvenes években a budapesti Sztálin-szobor alatt

Arcképcsarnok Országigazgatás rendszereken át

■ SZEKERES NÓRA

A rendszerváltás-közele és utáni évek politikai elemzéséről számos mű íródott már különböző megközelítésekben, változatos tartalommal, eltérő célokkal, de *Sárközy Tamás* legújabb könyve azon összetevők szerencsés találkozásából született, amelyek a legmagasabb szintű szakmaiságot egy időben képesek garantálni egyéni hangütéssel és emberközelit, sok esetben kifejezetten szórakoztató stílussal kiegészülve. Márpedig ez ritka bravúr, de a könyvet kézbe véve megtalálható arra a válasz, hogyan lehet egy jog- és politikatörténeti szálakat vegyítő, kormányzástani ismereteket boncolgató tudományos monográfia érdekesítően lendületes stílusú.

A kötet harmincegy év tizenegy kormányának működését vizsgálja, elsődlegesen intézménycentrikus megközelítésben, ám azon jóval túlhaladva szélesíti a látókört, és a közlekedési-hírközlési infrastruktúrától kezdve a közbiztonságon, a felsőoktatáson, a munkaerő-piaci szabályozáson át a nemzetközi versenyképesség megteremtésének lehetőségeig, valamint a kormányzati marketingig számtalan területet bejár (persze messze nem teljes a felsorolás). Az elmúlt több mint három évtized megváltozott világa más államfunkciók meglétét tette szükségessé,

így a közhatalom gyakorlása összefonódott a közszolgáltatások nyújtásával, a politikai kormányzás pedig a „közintézmény-menedzselés” funkcióival egészült ki. A mű tehát az ezekhez kapcsolódó, viszonylag még gyerekcipőben járó – bár az elmúlt évtizedben egyre inkább az érdeklődés középpontjába kerülő – tudományág, a kormányzástani hazai irodalmát hivatott gazdagítani és megismertetni a szélesebb olvasóközönséggel.

A vizsgált évek kezdeti dátumának megválasztása kérdéseket vetne fel, ha a szerző rögtön a bevezető fejezetben nem világítana rá választásának miértjére. Hasonlóképpen tisztázza a könyv alapvető céljait és megírásának okait, megközelítési módját, személyes érintettségét és saját jelentőségét a felidézett történelmi szakaszban. Sárközy – és ettől igazán éltszerű és testközelit a könyv – a hetvenes évek közepétől bennfentként mozoghatott a hatalmi körökben. Mint a jogtudományok doktora és a közgazdaság-tudományi egyetem docense kormányzati szakértői tevékenységet végzett már a „szocializmus építése” idején is, 1982–86 között a gazdaságirányítási rendszer átalakítására vonatkozó munkákat végző konzultatív testület tagja, ’88 és ’90 között igazságügyminiszter-helyettes és deregulációs kormánybiztos, majd a rendszerváltás utáni évek szocialista kormányai szakértői csapatának visz-

za-visszatérő tagja. Mindezek mellett a kötet lapjain pártsemlegességet és tárgyilagosságot ígér, és érezhető erőfeszítéseket is tesz, hogy ehhez tartsa magát. Ám a mindkét kormányoldal érdemeit elismerő, illetve hibáit kritizáló hangneme nem azonos tónusú: elnéző atyai jóindulattal bírálja a szocialista kormányok mintegy „átmeneti gyengeségéből” fakadó baklövéseit, míg nemegyszer metszően éles elítélő kritikát fogalmaz meg a jobboldal úgymond alapjaiban elhibázott lépéseire.

A szerző minden fejezet végén „személyes arcképcsarnokban” az adott időszakban vele közeli kapcsolatba kerülő vezető politikusok olyan oldalát mutatja be, amelyik a nagy nyilvánosság előtt rejtve maradt. Ezekben a rövid jellemrajzokban tabukat döntögető, frappáns kis történeteket mesél, jóízűket sztorizik. Különösen eredetiek hat ez a pártállami idők főelvtársait illetően, akikről talán nem is tudtuk, hogy ők is csupán emberek.

Ezek a személyes közbevetések, szubjektív kommentárok, cinikus fricskák az egész könyvnek sajátos ízt adnak, s átsegíthetik az olvasót az elkerülhetetlenül szárazabb szövegrészekre is.

(Sárközy Tamás: *Magyarország kormányzása, 1978–2012*. Park Kiadó, Budapest, 2012. Ára: 4900 forint)